

*Approaches in Teaching
Подходи в преподаването*

ПРАКТИЧЕСКИТЕ ЗАНИМАНИЯ, РОЛЕВИТЕ ИГРИ И САМОСТОЯТЕЛНИТЕ ЗАДАЧИ И ТЕХНИЯТ ПОТЕНЦИАЛ В ОБУЧЕНИЕТО ПО ИСТОРИЯ В БЪЛГАРСКИТЕ УЧИЛИЩА ЗАД ГРАНИЦА

Валентина Александрова-Кирова

Българско училище към Посолството на България в Лондон

Резюме. Статията разглежда значението на конструктивистките методи в преподаването по история в българските училища в чужбина. Дадените примери са от практиката на Българското училище към Посолството на България в Лондон – работа по проекти и разиграването на въображаеми диалози, ролеви игри и дискусии по казуси.

Keywords: constructivist approach in teaching, teaching Bulgarian history, Bulgarian schools abroad

Едва ли има учител по история, който да не е бил посрещнат поне веднъж, влизайки в класната стая, с въпроса: „Госпожо (или господине), ще може ли днес да правим нещо интересно?“ или „Ще може ли днес да работим по проект?“. Настоящата статия е в отговор на този, на пръв поглед, досаден въпрос от страна на учениците поради очевидното противоречие, защото, от една страна, историята е сериозна наука, но от друга – показва как учениците ни искат да учат. Дигиталният глобализиран свят, в който живеят децата ни и всички ние, поставя специфични изисквания в работата ни като преподаватели. Постепенно стана задължително да използваме много широк набор от различни преподавателски методи, за да стимулираме и мотивираме учениците. Нашата специфична задача – на учителите по история – ще е да вдъхнем истински „живот“ на историята.

В настоящата статия ще се разгледа, от една страна, значението на конструктивистките методи в преподаването по история¹⁾ в българските училища в чужбина (БУЧ), където учителят е сътрудник, а ученикът – активен участник, и от друга страна, ще бъдат представени няколко конкретни примера за работа с учениците в Българското училище към Посолството на България в Лондон. Тези примери са само част от множеството техники, използвани в преподаването. Ще бъде разгледан въпросът какви са позитивите страни, т.е. добавената стойност на работата по проекти, ролеви игри и интерактивните упражнения в обучението.

Литературата, посветена на въпроса за използването на новите технологии или иновативните методи в преподаването по история, се умножи неимоверно през последните години²⁾. С годините се увеличават заинтересуваните учители, които дръзват да навлязат в морето от литература по тази тема и да претворят теоретичното познание в практика. Българските учители зад граница не правят изключение и в интернет има вече примери за добри практики и споделен опит³⁾. За нас, учителите зад граница, също е важно да бъдем ефективни, модерни и активни преподаватели, които поставят учениците си в центъра на обучителния процес.

Няколко специфични особености и трудности могат да се открият за българските училища в чужбина при въвеждането на тези методи на преподаване. На първо място, като основна трудност се очертава липсата на адаптирани програми по история и география на България за БУЧ. Появява се следното противоречие: ние сме длъжни да спазваме одобрените от МОН учебни програми по предметите „Човекът и обществото“ и „История и цивилизация“, валидни също за училищата в България, но същевременно часовете в нашите задгранични училища са намалени, трудности има с усвояването на обширната материя, особено в специфичната билингвистична среда, в която живеят учениците ни. Така БУЧ са в следната дилема: да спазват ли официално изискващата се програма, или да я съкратят, пригледат, адаптират към своите възможности? Основен проблем се явява липсата на време, защото как да „разчупим“ уроците и да работим по проекти, ако всеки път трябва да се преподава нов материал, а материята, която е включена в учебниците, е обширна. Друга трудност е да се предложат такива проекти и изследователски задачи, които да са по изучавания материал и не са в асинхрон с учебните програми. Същевременно те трябва да са интересни, съобразени с езиковото ниво на нашите билингвистични ученици.

Защо е необходимо в БУЧ да се използват приоритетно интерактивните методи на преподаване пред традиционните?⁴⁾ Отговорът на този въпрос включва нуждата да открием отново какви са целите на нашите училища. Една от основните ни цели е да съхраним българското съзнание, да приобщим децата с български произход към България, да създадем връзката им с далечната Родина. Именно затова и „разчупването на уроците по история“ е толкова важно за нас, за да се постигне едно важно съпреживяване с историята, на децата да им е по-приятен престоят в училище; емоционално да се свържат с предците си. Не на последно място, не трябва да забравяме, че посещението в нашите училища не е задължително, което изисква от преподавателите да са изобретателни, атрактивни, да имат грижата часът да е не само дидактичен, но и час на удоволствие, свързано с България.

Голямо значение има и въпросът какви умения искаме да доизградим в БУЧ, какви ценности да предадем на учениците? Извън базисните, свързани с предаването на знанията по история на България и на любовта към далечната Родина, според мен е важно у нашите ученици да бъдат възпитавани и

умения, и граждански добродетели (още повече че те живеят в една мултикултурна среда). Именно чрез работа им по проекти, чрез дискусии, чрез работа по поставени казуси се постига уважение към другите, солидарност, упражняване на право на избор, на лично мнение. Създават се умения за участие в дискусия, защита на идея или теза, за работа в екип, изграждат се познания за процесите при провеждане на интервю и т.н.

Опитът на Българското училище към Посолството на България в Лондон

В следващите редове ще представя накратко какви са търсенията и постиженията ни по отношение на иновативното преподаване въз основа на конструктивизма в часовете по „Човекът и обществото“ за III и IV клас и по „История и цивилизация“ за V и VI клас. Опирайки се на горните теоретични познания, непрекъснато се търсят нови начини, за да бъдат мотивирани учениците да заобичат историята и не на последно място – „да им е интересно“. Постепенно компютърът и екранът се оказаха централни и незаменими в обучението по история. Дали за представяне на презентация, документален видеофилм, линия на времето, видеоразработка от сайта „Уча се“; представяне на тестова игра (включително от рода на „Кой иска да бъде милионер“) или използването му от учениците, за да представят своя самостоятелна работа, обучението без компютър вече е немислимо. Положителна тенденция е, че с всяка изминала година достъпните ресурси в интернет стават все повече и повече, а дигиталните технологии откриват невероятен прозорец пред нас. Все по-лесно става не само на учителите да обогатят своите методи на преподаване, но и на самите ученици да проведат самостоятелно изследване при разработването на индивидуална задача⁵⁾.

Практическата работа на учениците през всяка учебната година включва разнообразни елементи, като всеки клас участва в различни проекти и изпълнява задачи: направата на табла (например на природните области на България), разработване на индивидуални задачи или по-задълбочена разработка на даден въпрос, направа на исторически книжки (например на българските владетели⁶⁾) и т.н. По-подробно ще бъдат представени в рамките на този доклад два такива проекта, проведени през учебната 2014/2015 учебна година⁷⁾.

Работа по проекти

1. Учениците от VI клас работиха по проект на обща тема „Младите хора по времето на социализма“.

На всички ученици беше дадена самостоятелна тема за разработване за периода на социализма. Самостоятелната работа се състоеше в две части.

– Учениците да разработят кратко представяне на дадена тема (със снимки, презентация, примери).

– Да запишат един от силните спомени на своите родители от времето на социализма.

Сред темите за разработване бяха: Лозунгите по времето на социализма; Манифестациите по времето на социализма; Бригадите; Свободното придвижване зад граница; Младежите и членството в Комсомола; Играчките и игрите на децата; Музиката по времето на социализма.

Втората част от самостоятелната задача, която изискваше интервюиране на родителите като част от общия проект, бе по-интересната за мен, като учител по история. Значението на устната история и интегрирането на устните свидетелства в урока по история отдавна се разглежда като ценен метод, чрез който се цели мотивиране на учениците. Съществува и разработено методологическо ръководство за учителите по история как да осъществяват такива проекти⁸⁾.

Могат да се посочат няколко интересни наблюдения за резултата от този проект. На първо място, трябва да се подчертаят ентузиазмът и интересът, с които всички ученици изпълниха задачата и представиха подготвените материали в клас. Друг интересен момент беше, че спомените на всички родители, които прочетохме в клас, се оказаха много положителни и носталгични и трябваше да се обърнем към други източници и извори, за да бъде представена по-балансирана картината на времето на социализма. Една от причините за това положително представяне на детството от родителите би могла да се обясни с носталгията, която е нормално човек да изпитва към далечната Родина и детството, но от друга страна, може да послужи и в подкрепа на тезата, че е нужно да се въведе по-обстойно изучаване в училище на най-новата история на България⁹⁾.

2. Учениците от V клас изграждаха модели на български исторически сгради и забележителности по макети на издателство „Камея“. Оказа се, че учениците срещнаха някои затруднения, защото макетите са доста сложни за изработване в училище – необходимо беше реорганизиране на физическото пространство в класната стая, формиране на групи, разпределяне на отговорностите между учениците. Но учениците работиха мотивирано по тях, разрешаваха възникнали проблеми, вземаха решения, показаха организационни умения. Затова и би трябвало да се оцени изпълнението на проекта като успех. Макетът на Златната църква в Преслав бе представен на традиционния концерт на училището ни, посветен на 24 май.

Разиграване на въображаеми диалози, ролеви игри и дискусии по казуси

Ролевите игри и другите упражнения, включващи различни симулации, са сред най-популярните техники, които привличат вниманието на учениците¹⁰⁾. Тези техники са влезли отдавна в репертоара на учителите, а за учениците от всички възрасти са приятни и полезни упражнения. Те са едни от способите да поставим учениците в центъра на обучението. Това е особено важно за БУЧ, защото тези упражнения са приятни, дори и за учениците, които не говорят много добре български или по принцип идват на училище само защото родителите им настояват за това. Дори и тези ученици участват с желание в такива упражнения, искат да бъдат главните герои, предлагат идеи за съставяне на диалога и т.н. Тези

упражнения са полезни и защото в тях се поставя практически фокус на най-важните моменти от историческите събития, които се разглеждат в момента.

За да се разработят и проведат въображаеми диалози, ролеви игри и дискусии по казуси, често не се изисква специална подготовка. За някои упражнения, които се провеждат с учениците, е необходимо да се подготви предварително текст, в който са посочени основните моменти, които да послужат за основа на диалога или диспута. Много често обаче е достатъчно да се предупредят учениците, че следващия час ще се провежда такова упражнение. Тези диалози са много полезни, за да успеят учениците да направят по-отчетлива разлика между континуитет и промяна в историята, да представят възможни различни гледни точки, случайността в историята, борбата между новото и старото и т.н.

Практически примери за ролеви игри с учениците от V клас са разиграване на въображаем диалог между кан Аспарух и братята му – защо българите трябва

ва да се установят на Балканите; между кан Крум и кан Омуртаг за ползите от войната и мира, между братята Асен и Петър – защо е дошло време за успешно въстание срещу Византия. С учениците от VI клас водим въображаеми диалози между „старите“ и „младите“ за пътищата за освобождение на България или между консерватори и либерали за устройството на България и т.н. Особено занимателно за учениците е една група да представи дадена историческа личност или съсловие/професия с характеристиките им, без да се споменават имена, а другата група да познае какво се крие зад представянето.

Практическа насоченост имат и дискусиите по казуси. Темите за разглеждане на казуси много често са същите, които стоят във фокуса на общественото внимание в България, Великобритания, Европа или света. Учениците от III и IV клас разсъждават по теми като например застрояването на плажовете; разширяването на ски пистите в планините; замърсяването на природата и опазването на околната среда, а учениците от VI клас – например за миграцията, за значението на дадено политическо решение за бъдещето, за начините да се съхрани паметта за дадена епоха или събитие¹¹⁾.

В заключение, бих искала да подчертая, че многобройните привърженици на преподаването, което е ориентирано не към фактите, а към изграждането на умения у учениците, непрекъснато търсят все по-интригуващи пътища към знанието. Потенциалът на очертаните методи, сред които практическите занимания, ролевите игри и самостоятелните задачи или проекти, е голям. За да бъдат подпомогнати учителите в чужбина в осъществяването на иновативно и ефективно обучение обаче, е необходимо, от една страна, осигуряване на обучение и квалификационни курсове на самите учители, а от друга – пренаписване и адаптиране за нуждите на БУЧ на учебните програми и на учебниците, по които се осъществява обучението.

БЕЛЕЖКИ

1. За използването на конструктивистките методи в преподаването по история: <http://teachinghistory.org/teaching-materials/ask-a-master-teacher/23896>
2. Вж. например *Using new technologies to enhance teaching and learning in history*, Edited by Terry Haydn, London and New York, 2013 или *Podcasting for Teachers: Using a New Technology to Revolutionize Teaching ...* By Kathleen P. King, Mark Gura; <http://istoriabg.com/?p=3625>
3. Най-впечатляваща е дейността и споделият опит на г-жа Илиана Илиева-Дъбова от БНУ „Св. Седмочисленици“ в Тарагона, Испания: <http://ilieva-dabova.blogspot.co.uk/>; <http://escuelabulgara.weebly.com/>; <http://ilieva-dabova.weebly.com/>
4. Вж. напр. Георгиева, Ст., *Съвременни принципи и подходи към обучението по история*. – В: *Научни трудове на Русенския университет* – 2008, том 47, 9 – <http://conf.uni-ruse.bg/bg/docs/cp/9/9-43.pdf>

5. Кратко обобщение за използването на компютрите в обучението по история вж.: http://ivelinakirilova.weebly.com/uploads/2/5/5/2/25528948/istoriq_s_komputar.pdf
6. Представяне на историческите книжки на владетелите от Първата българска държава: http://www.schoolbgembassy.org.uk/images/Bulgarskite_vladeteli.pdf
7. В специализираната литература съществуват множество ръководства за работа по проекти в училище – вж. напр.: Work that matters. The teacher's guide to project-based learning. Published by Paul Hamlyn Foundation, February 2012: <http://www.innovationunit.org/sites/default/files/Teacher's%20Guide%20to%20Project-based%20Learning.pdf>
8. History Project 2006: Да преподаваме с удоволствие – устната история в класната стая. Ръководство за учители. DVV International – SEE Regional office: http://www.historyproject.dvv-international.org/materials/Bulgarian_2007.pdf
9. Тези изводи са в подкрепа на тезата на проф. Е. Келбечева за необходимостта от по-пълно включване в учебниците по история на сравнително изучаване на тоталитарните режими и на българския комунизъм в частност, вж. например: http://www.dnevnik.bg/intervju/2014/04/03/2256457_prof_ivelina_kelbecheva_istorik_u_nas_shestva_parodiia/
10. Вж. напр. описание на успешен експеримент и ролева игра с ученици билингви, може да се прочете на: <http://www.diuu.bg/ispisanie/broi20/20dpp/20dpp4.htm>
11. Например учениците от V и VI клас разсъждаваха и даваха мнение по актуални теми за българското общество през пролетта на 2015 година: за паметника на цар Самуил в София или за начина, по който бе направена театрална възстановка на мъчителните събития в лагера в Белене по времето на социализма, при която бяха използвани ученици.

PRACTICAL ACTIVITIES, ROLE GAMES AND INDIVIDUAL TASKS AND THEIR POTENTIAL FOR TEACHING HISTORY IN THE BULGARIAN SCHOOLS ABROAD

Abstract. The article highlights the importance of the constructivist approach in teaching history in the Bulgarian schools abroad. The examples are from the practical work in the Bulgarian school at the Bulgarian Embassy in London – working on projects, imaginary dialogues; role playing and discussions.

✉ **Dr. Valentina Alexandrova-Kirova**
Bulgarian School at the Bulgarian Embassy in London
186 – 188 Queen's Gate
London SW7 5HL, UK
E-mail: v.alex.kirova@gmail.com